

Guía Docente				
Datos Identificativos				2023/24
Asignatura (*)	Urbanística 5	Código	630G02042	
Titulación	Grao en Estudos de Arquitectura			
Descritores				
Ciclo	Período	Curso	Tipo	Créditos
Grao	1º cuatrimestre	Quinto	Obrigatoria	6
Idioma	CastelánGalegoInglés			
Modalidade docente	Presencial			
Prerrequisitos				
Departamento	Proxectos Arquitectónicos, Urbanismo e Composición			
Coordinación	Rodriguez Alvarez, Jorge	Correo electrónico	jorge.ralvarez@udc.es	
Profesorado	Diaz Revilla, Alfonso Llamazares Castro, Jesus Rodriguez Alvarez, Jorge Seoane Prado, Enrique	Correo electrónico	a.diaz.revilla@udc.es j.llamazares@udc.es jorge.ralvarez@udc.es enrique.seoane@udc.es	
Web				
Descrición xeral	A materia Urbanística 5 céntrase no desenvolvemento das competencias propias da planificación e deseño urbanos. De este xeito, ten unha orientación eminentemente práctica, abordando algúns dos temas máis relevantes na práctica urbana contemporánea, incluíndo aspectos de sostibilidade, igualdade, xestión, economía ou o marco legal e os procesos de tramitación. A aprendizaxe estrutúrase ao redor dunha serie de exercicios prácticos e proxectos de curso, nos que se poñen en práctica os conceptos e ferramentas introducidos nas sesións expositivas. O proxecto da materia desenvolverase nunha zona inacabada da cidade, normalmente asimilable a un solo urbano non consolidado, na que é relevante unha operación de rexeneración urbana adaptada ás condicións actuais e futuras. A figura urbana de referencia será o Plan especial de Reforma Interior (PERI), que intentará dotar a esta área das infraestruturas necesarias, integración de usos e tipos de edificación, apoiándose na formalización do espazo colectivo público e privado, na mellora da urbanización, e na resposta adecuada ás condicións existentes, a través de respostas rexeneradoras nos seus aspectos ambientais e construídos. A materia tamén apoiará o Taller do noveno semestre, seguindo o calendario, as pautas e os exercicios acordados coa materia Proxectos 8, que coordina ese Taller.			

Competencias do título	
Código	Competencias do título
A1	Aptitude para aplicar os procedementos gráficos á representación de espazos e obxectos (T)
A2	Aptitude para concibir e representar os atributos visuais dos obxectos e dominar a proporción e as técnicas do debuxo, incluídas as informáticas. (T)
A3	Coñecemento axeitado e aplicado á arquitectura e ao urbanismo dos sistemas de representación espacial.
A6	Coñecemento axeitado e aplicado á arquitectura e ao urbanismo das técnicas de levantamento gráfico en todas as súas fases, dende o debuxo de apuntes á restitución científica.
A10	Coñecemento axeitado e aplicado á arquitectura e ao urbanismo das bases de topografía, hipsometría e cartografía e as técnicas de modificación do terreo.
A34	Capacidade para a concepción, a práctica e desenvolvemento de proxectos básicos e de execución, esbozos e anteprojectos. (T)
A35	Capacidade para a concepción, a práctica e desenvolvemento de proxectos urbanos. (T)
A36	Capacidade para a concepción, a práctica e desenvolvemento de dirección de obras. (T)
A37	Capacidade para elaborar programas funcionais de edificios e espazos urbanos. (T)
A39	Aptitude para suprimir barreiras arquitectónicas. (T)
A41	Aptitude para resolver o acondicionamento ambiental pasivo, incluíndo o illamento térmico e acústico, o control climático, o rendemento enerxético e a iluminación natural. (T)
A42	Aptitude para catalogar o patrimonio edificado e urbano e planificar a súa protección. (T)
A44	Capacidade para redactar proxectos de obra civil. (T)
A45	Capacidade para deseñar e executar trazados urbanos e proxectos de urbanización, xardinería e paisaxe. (T)

A46	Capacidade para aplicar normas e ordenanzas urbanísticas.
A47	Capacidade para elaborar estudos medioambientais, paisaxísticos e de corrección de impactos ambientais. (T)
A52	Coñecemento axeitado da ecoloxía, a sostibilidade e os principios de conservación de recursos enerxéticos e medioambientais.
A53	Coñecemento axeitado das tradicións arquitectónicas, urbanísticas e paisaxísticas da cultura occidental, así como dos seus fundamentos técnicos, climáticos, económicos, sociais e ideolóxicos.
A55	Coñecemento axeitado da relación entre os patróns culturais e as responsabilidades sociais do arquitecto.
A58	Coñecemento axeitado dos fundamentos metodolóxicos do planeamento urbano e a ordenación territorial e metropolitana.
A59	Coñecemento dos mecanismos de redacción e xestión dos planos urbanísticos a calquera escala.
A60	Coñecemento da regulamentación civil, administrativa, urbanística, da edificación e da industria relativa ao desempeño profesional.
A61	Coñecemento do análise de viabilidade e a supervisión e coordinación de proxectos integrais.
A62	Coñecemento da tasación de bens inmobles.
A63	Elaboración, presentación e defensa ante un Tribunal Universitario dun traballo académico orixinal realizado individualmente relacionado con calquera das disciplinas cursadas.
B4	Que os estudantes poidan transmitir información, ideas, problemas e solucións a un público tanto especializado coma non especializado
B5	Que os estudantes desenvolvesen aquelas habilidades de aprendizaxe necesarias para emprender estudos posteriores cun alto grao de autonomía
B8	Coñecer o urbanismo e as técnicas aplicadas no proceso de planificación
B11	Coñecer as industrias, organizacións, normativas e procedementos para plasmar os proxectos en edificios e para integrar os planos na planificación
B12	Comprender as relacións entre as persoas e os edificios e entre estes e o seu entorno, así como a necesidade de relacionar os edificios e os espazos situados entre eles en función das necesidades e da escala humana
C1	Expresarse correctamente, tanto de forma oral coma escrita, nas linguas oficiais da comunidade autónoma
C3	Utilizar as ferramentas básicas das tecnoloxías da información e as comunicacións (TIC) necesarias para o exercicio da súa profesión e para o aprendizaxe ao longo da súa vida
C4	Desenvolverse para o exercicio dunha cidadanía aberta, culta, crítica, comprometida, democrática e solidaria, capaz de analizar a realidade, diagnosticar problemas, formular e implantar solucións baseadas no coñecemento e orientadas ao ben común
C5	Entender a importancia da cultura emprendedora e coñecer os medios ao alcance das persoas emprendedoras
C6	Valorar criticamente o coñecemento, a tecnoloxía e a información dispoñible para resolver os problemas cos que deben enfrontarse
C7	Asumir como profesional e cidadán a importancia do aprendizaxe ao longo da vida
C8	Valorar a importancia que ten a investigación, a innovación e o desenvolvemento tecnolóxico no avance socioeconómico e cultural da sociedade.

Resultados da aprendizaxe

Resultados de aprendizaxe	Competencias do título
---------------------------	------------------------

<p>Aprende a organizar o proceso de construción, transformación, conservación e rexeneración dos asentamentos humanos; dando prioridade á paisaxe, ao tratamento da forma e do espazo baseado nun deseño, perfeccionando a capacidade do alumno para intervir profesionalmente nas distintas áreas urbanas e / ou rurais, poñéndoa en relación co normativo, construtivo, ambiental, social e do temporal e programación económica que supón unha intervención deste tipo.</p>	<p>A34 A35 A36 A37 A39 A41 A42 A44 A45 A46 A47 A52 A53 A55 A58 A59 A60 A61 A62 A63</p>	<p>B4 B5 B8 B11 B12</p>	<p>C1 C3 C4 C5 C6 C7 C8</p>
<p>Adquirir coñecemento para proxectar, planificar, coordinar e dirixir o deseño e execución de infraestruturas urbanas, incorporando criterios de sustentabilidade, mínimo impacto ambiental, economía e resiliencia.</p>	<p>A55 A58 A59 A60 A61 A62 A63</p>	<p>B11 B12</p>	<p>C6 C8</p>
<p>Adquirir coñecemento para proxectar, planificar, coordinar e dirixir o deseño e execución de espazos exteriores públicos ou privados, con criterios de sostibilidade, confort e integración paisaxística.</p>	<p>A34 A35 A36 A37 A39 A41 A42 A44 A45 A46 A47 A52 A53</p>	<p>B4 B5 B8</p>	<p>C1 C3 C4 C5 C7</p>
<p>Aprende a preparar documentación cartográfica adecuada para a análise e transmisión eficaz de información e planificación urbana.</p>	<p>A1 A2 A3 A6 A10 A59</p>	<p>B4 B8</p>	<p>C3 C6 C8</p>

Contidos	
Temas	Subtemas

Bloque 1: Introducción	S1. Introducción: teoría e práctica no urbanismo contemporáneo S2. Ferramentas SIX aplicadas ao urbanismo S3. As ferramentas básicas da planificación urbanística
Bloque 2: Áreas de planificación	S4. A cidade existente S5. Do urbano ao rural S6. Planificación e sustentabilidade
Bloque 3: O apoio infraestrutural da cidade	S.7 Infraestruturas enerxéticas S. 8 O ciclo da auga S.9. Mobilidade e infraestruturas viarias
Bloque 4: O proxecto urbanístico	S10. Recuperación da rúa como lugar S11. O espazo público e colectivo S12. A sustentabilidade no proxecto de urbanización

Planificación				
Metodoloxías / probas	Competencias	Horas presenciais	Horas non presenciais / traballo autónomo	Horas totais
Obradoiro	A34 A35 A36 A37 A39 A41 A42 A44 A45 A46 A47 A52 A53 A55 A58 A60 A61 A62 A63 B4 B5 B8 B11 C1 C3 C4	24	48	72
Aprendizaxe colaborativa	A1 A2 A3 A6 A10 A34 A35 A36 A37 A39 A41 A42 A44 A45 A46 A47 A52 A53 A55 A58 A59 A60 B5 B8 B11 B12 C1 C3 C4 C5 C7 C8	10	10	20
Sesión maxistral	A52 A53 A55 A58 A59 A61 B8 B11	10	10	20
Análise de fontes documentais	C3 C4 C5 C8	1	1	2
Proba mixta	A35 A52 A53 A55 A58 A59 A60 B8 C1	1	2	3
Seminario	A1 A2 A3 A6 A10 C6	10	10	20
Eventos científicos e/ou divulgativos	A1 A55 C4	2	4	6
Proba práctica	A34 A35 A36 A37 A39 A41 A42 A45 A46 A47 A52 A53 A59	2	4	6
Atención personalizada		1	0	1

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientativo, considerando a heteroxeneidade do alumnado

Metodoloxías	
Metodoloxías	Descrición

Obradoiro	Organización da clase en pequenos grupos nos que o alumnado traballa conxuntamente na resolución dunha ordenación urbanística nun ámbito proposto polo profesorado da materia. O seguimento do traballo será presencial e cada semana revisaranse os avances segundo o calendario marcado.
Aprendizaxe colaborativa	Exercicios guiados de forma presencial e/ou apoiados con tecnoloxías da información e as comunicacións, que se basean na organización da clase en pequenos grupos nos que o alumnado traballa conxuntamente na resolución de tarefas asignadas polo profesorado para optimizar a súa propia aprendizaxe e a dos outros membros do grupo. Parte deste traballo farase dando apoio ao programa coordinado por Proxectos 8.
Sesión maxistral	As clases teóricas axudarán a presentar temas instrumentais e referencias ao proxecto
Análise de fontes documentais	O traballo proposto implicará a recollida e procesamento de fontes documentais para desenvolver unha cartografía analítica e proactiva, completando e actualizando a información existente a través do traballo de campo. Amais, usaranse as bases cartográficas existentes nos distintos repositorios institucionais.
Proba mixta	Exame de avaliación do nivel de coñecemento dos contidos da materia. A proba poderá incluír preguntas de resposta breve, resposta múltiple, esquemas, debuxos ou diagramas.
Seminario	Sesións de traballo en grupo enfocado na introdución aos Sistemas de Información Xeográfica
Eventos científicos e/ou divulgativos	Preparación de material síntese do traballo realizado na materia para a súa exposición conxunta a finais de curso no evento organizado polo Departamento de Proxectos Arquitectónicos, Urbanismo e Composición: "Arquitecturas en Curso. DPAUC" (paneis, maquetas, debuxos, vídeos, textos, performances, etc.). Asistencia a eventos divulgativos (congresos, xornadas, simposios, conferencias, etc.), organizados pola ETSAC, o DPAUC, etc., indicados polo profesorado da materia como parte do contido docente do curso, co obxectivo de proporcionar ao alumnado coñecementos e experiencias actuais referentes a un determinado ámbito de estudo
Proba práctica	Proba individual que consistirá na resolución, a nivel esbozo-anteprojecto, dun programa de intervención sobre o un ámbito dado.

Atención personalizada

Metodoloxías	Descrición
Seminario Obradoiro Aprendizaxe colaborativa	O traballo do curso realizarase segundo as directrices dos titores. Os obradoiros desenvolveranse na aula onde o titor estará dispoñible para responder ás dúbidas. O seguimento das actividades levarase a cabo nas correccións individuais ou de equipo. Os titores recollerán indicios sobre o seguimento individual do curso, que será parte da avaliación. As preguntas comúns pódense resolver a través de Moodle

Avaliación

Metodoloxías	Competencias	Descrición	Cualificación
Proba práctica	A34 A35 A36 A37 A39 A41 A42 A45 A46 A47 A52 A53 A59	Será valorada a capacidade de interpretación e resolución efectiva do problema proposto, tendo en conta as restricións do lugar, tanto programáticas, ambientais, topográficas ou normativas	10
Obradoiro	A34 A35 A36 A37 A39 A41 A42 A44 A45 A46 A47 A52 A53 A55 A58 A60 A61 A62 A63 B4 B5 B8 B11 C1 C3 C4	A participación activa na clase, a asistencia, o progreso adecuado no traballo e o cumprimento dos obxectivos concretos propostos na declaración do taller serán avaliados. As obras incluírán unha parte do grupo e un desenvolvemento individual. Cada unha destas partes será avaliada de forma independente e será necesario aprobar as dúas partes.	40

Aprendizaxe colaborativa	A1 A2 A3 A6 A10 A34 A35 A36 A37 A39 A41 A42 A44 A45 A46 A47 A52 A53 A55 A58 A59 A60 B5 B8 B11 B12 C1 C3 C4 C5 C7 C8	Evalúarase o participar activamente, actitude crítica, cultura arquitectónica e urbana e a capacidade de articular e expoñer opinións motivadas en público.	30
Proba mixta	A35 A52 A53 A55 A58 A59 A60 B8 C1	Avaliarase a adquisición dos coñecementos teóricos introducidos no curso	10
Eventos científicos e/ou divulgativos	A1 A55 C4	Preparación de material síntese do traballo realizado na materia para a súa exposición conxunta a finais de curso no evento organizado polo Departamento de Proxectos Arquitectónicos, Urbanismo e Composición: "Arquitecturas en Curso. DPAUC" (paneis, maquetas, debuxos, vídeos, textos, performances, etc.).	10

Observacións avaliación

Na avaliación xeral do curso computarán os seguintes aspectos: asistencia e participación en clase e talleres, avaliación do traballo en grupo, avaliación do traballo individual, proba final (mixta e práctica).

Para aprobar o curso é necesario superar cada unha destes baremos:

-Asistencia ás clases: 80% mínimo de sesións de clases e 80% de sesións interactivas. Ademais, o equipo docente avaliará se a asistencia é activa mediante a participación nas sesións lectivas (respondendo ás preguntas formuladas), en correccións de equipo ou de xeito individual. A participación activa pode valorarse como un aumento na nota final.

-Obradoiro (U5): mínimo 5

-Aprendizaxe colaborativa (Obradoiro Proxectos): mínimo 5

-Proba mixta: mínimo 5

-Proba práctica: mínimo 5

No caso de suspenso nunha das partes na primeira oportunidade, deberá repetirse na segunda oportunidade. Polo tanto, proporcionarase unha lista de alumnado coas partes a repetir. A nota da primeira oportunidade será "Suspenso" se se presentou pero non aprobou ningunha das partes ou "Non Presentado" se non entregou ningún dos elementos avaliados.

Para os estudantes con recoñecemento de dedicación a tempo parcial segundo a "Norma que regula o réxime de dedicación ao estudo de estudantes de grao na UDC", a asistencia mínima a clase será do 60%, tanto nas sesións interactivas como nas sesións expositivas. O resto dos elementos de avaliación serán os mesmos que no caso xeral. En relación coa proba final, seguirase o disposto no artigo 12 das "Normas de avaliación, revisión e reclamación de cualificacións para estudos de grao e máster na UDC" (versión consolidada 2017)

Exención académica: non se contempla, por tratarse dunha materia na que o obradoiro é a metodoloxía fundamental.

A realización fraudulenta das probas ou actividades de avaliación, unha vez comprobada, implicará directamente a cualificación de suspenso na convocatoria en que se cometa: o/a estudante será cualificado con "suspenso" (nota numérica 0) na convocatoria correspondente do curso académico, tanto se a comisión da falta se produce na primeira oportunidade como na segunda. Para isto, procederase a modificar a súa cualificación na acta de primeira oportunidade, se fose necesario

Segunda oportunidade:

Para aprobar a materia na segunda oportunidade, é necesario repetir todos os elementos avaliados nos que non se acadou o aprobado.

O traballo do curso (Obradoiro de Planificación e Aprendizaxe Colaborativa-Urbanización con Proxectos) será reelaborado, corrixido ou completado segundo as indicacións dos titores da materia. Para iso, recoméndase que os equipos fagan uso de titorías académicas cos seus correspondentes titores durante o segundo semestre. Os traballos entregaranse, como máximo, ata unha semana antes do exame de segunda oportunidade.

Os estudantes que teñan traballo pendente non entregado non poderán presentarse ao exame.

Para aprobar a materia na segunda oportunidade, é necesario acadar un 5 cada un dos elementos avaliados:

- Obradoiro (U5): mínimo 5

-Aprendizaxe colaborativa (Obradoiro): mínimo 5

-Proba mixta: mínimo 5

-Proba práctica: mínimo 5

Os estudantes que non cumpriran a asistencia mínima a clase durante o período lectivo non serán elixibles para unha avaliación positiva.

Se nalgún destes elementos non se alcanza un 5, a nota será de suspenso. Non obstante, a participación activa na clase, durante o curso escolar, que demostre un coñecemento adecuado dos contidos da materia pode ser valorada polo profesorado en situacións próximas ao aprobado, na proba práctica ou na proba mixta.

Bibliografía básica

Textos seleccionados - lectura básica

Tema 1. Introducción: teoría y práctica en el urbanismo contemporáneo-Esteban Noguera, J. (2018) Urbanismo. Una inmersión rápida. Tibidabo Ediciones. Capítulo ¿La dimensión del urbanismo y la sustancia del urbanismo? pp: 104-122-Montaner, J.M. & Muxí, Z. (2020) Política y Arquitectura. Por un Urbanismo de lo Común y Ecofeminista. Gustavo Gili. Capítulo ¿Derecho la ciudad, derecho al barrio (contra la gentrificación)? pp: 164-176

Tema 2. Herramientas SIG aplicadas al urbanismo Lecturas -Olaya, V. (2020) Sistemas de Información Geográfica. Los Fundamentos pp: 1-48 (<https://volaya.github.io/libro-sig/>)-Referencia: QGIS. Manual del Usuario de Escritorio: <https://www.qgis.org/en/docs/index.html>

Tema 3. El instrumental básico de la ordenación urbanística Lecturas La lectura de una selección de textos extraídos de los siguientes libros complementará y consolidará los conceptos propuestos en la sesión expositiva. - Cebrián Tello, J.L. (2009) Ideología urbanística y legislación: la configuración del marco legal actual. En Dalda, J.L. Teoría y Método del Planeamiento General y Urbano. Universidade da Coruña pp: 141-150- Esteban Noguera, J. (2011) El instrumental básico de la ordenación urbanística. En Esteban Noguera, J. La ordenación urbanística: conceptos, herramientas y prácticas. Electa pp: 55-88-Dalda, J.L. (2009) La naturaleza de la planificación urbana. En Dalda, J.L. Teoría y Método del Planeamiento General y Urbano. Universidade da Coruña. pp: 33-44

Tema 4. La ciudad existente Lecturas La lectura de una selección de textos extraídos de los siguientes libros complementará y consolidará los conceptos propuestos en la sesión expositiva. Dalda, J.L. (2009) La recuperación urbanística de la ciudad histórica de Santiago de Compostela. En AAVV, Juan Luis Dalda Escudero. Urbanista. Universidade da Coruña. pp: 157-166 Esteban Noguera, J. (2011) La ciudad existente: el suelo urbano. En Esteban Noguera, J. La ordenación urbanística: conceptos, herramientas y prácticas. Electa pp: 89-114 Montaner, J.M. & Muxí, Z. (2020) Derecho a la ciudad, derecho al barrio (contra la gentrificación). En Montaner, J.M. & Muxí, Z. Política y Arquitectura. Por un urbanismo de lo común y ecofeminista. Gustavo Gili. Pp: 164-175 Sainz Gutiérrez, V. (2006) La intervención en la ciudad consolidada: los centros históricos. En Sainz Gutiérrez, V. El proyecto urbano en España. Génesis y desarrollo de un urbanismo de los arquitectos. Universidad de Sevilla. Consejería de Obras Públicas y Transportes. pp: 153-165

Tema 5. De lo urbano a lo rural Lecturas La lectura de una selección de textos extraídos de los siguientes libros complementará y consolidará los conceptos propuestos en la sesión expositiva. Dioni López, J. (2021) Cinco hipótesis sobre la dispersión. En Dioni López, J. La España de las Piscinas, pp: 137-190 Esteban Noguera, J. (2011) La extensión de la ciudad: el suelo urbanizable. En Esteban Noguera, J. La ordenación urbanística: conceptos, herramientas y prácticas. Electa pp: 117-145 Glaeser, E. Nuestra especie Urbana. Introducción en Glaeser, E. (2011) El triunfo de las ciudades Taurus pp: 1-15 González-Cebrián, J. & Ferreira Villar, M. (2013) Criterios de Ordenación e Intervención no Medio Rural. En González-Cebrián, J. & Ferreira Villa, M. (2013) Guía de buenas prácticas para la Intervención en núcleos rurales. Xunta de Galicia, pp: 184-231

Tema 6. Planeamiento y sostenibilidad Lecturas La lectura de una selección de textos extraídos de los siguientes libros complementará y consolidará los conceptos propuestos en la sesión expositiva. Fariña Tojo, J. (1998) Un acercamiento ecológico a la ciudad. En La ciudad y el medio natural. Akal, pp: 281-310 Higuera, E. (2009) Ordenanzas ambientales. En El Reto de la Ciudad Habitable y Sostenible. DAPP, pp: 103-129 Ezquiaga, J.M. & Barros Guerton, J. (2019) Cambio climático, reciclaje urbano y proyecto sostenible. En Rodríguez Álvarez, J. (ed.) La Evaluación de la Sostenibilidad en la Planificación de las Ciudades. Instituto Tecnológico de Galicia, pp: 20-35

Tema 7. Infraestructura energética Lecturas Herce Vallejo, M. & Miró Farrerons, J. (2006) Las infraestructuras energéticas. En El soporte infraestructural de la ciudad. Edicions UPC pp: 85-94 Arizmendi Barnes, J. L. (1993) Distribución de energía eléctrica pública. En Instalaciones Urbanas. Infraestructura y planeamiento. Bellisco pp: 721-775

Tema 8. El ciclo del agua Lecturas Herce Vallejo, M. & Miró Farrerons, J. (2006) Las infraestructuras del agua: saneamiento y distribución de agua potable. En El soporte infraestructural de la ciudad. Edicions UPC pp: 53-84 Arizmendi Barnes, J. L. (1993) Alcantarillado y evacuación de aguas usadas y atmosféricas. Infraestructura y planeamiento. Bellisco pp: 353-385

Tema 9. Movilidad e infraestructura viaria Pozueta Echavarrí, J. (2000) Modelos urbanos y demanda de movilidad. En MOVILIDAD Y PLANEAMIENTO SOSTENIBLE: Hacia una consideración inteligente del transporte y la movilidad en el planeamiento y en el diseño urbano. Cuadernos de Investigación Urbanística, Nº 30 pp: 30-47 Tato Camino, X.M. (2022) El modelo de la ciudad de Pontevedra. Artículo en ¿Ciudades que caminan? <https://ciudadesquecaminan.org/blog/panorama/el-modelo-de-la-ciudad-de-pontevedra/> BCN Ecología (2021) Movilidad y espacio público. En 20 Años de la Agencia de Ecología Urbana de Barcelona. Ayuntamiento de Barcelona. pp: 166-227

Tema 10. Recuperación de la calle como lugar Lectura: Pozueta Echavarrí, J.

LamíquizDaudén, F. Porto Schettino, M. (2009) Consideración de los peatones en los planes parciales o de área. En La ciudad paseable. CEDEX pp:159-302

Sanz Alduán, A. (2008) Las Técnicas de calmar el tráfico. En Calmar el tráfico. Pasos para una nueva cultura de la movilidad urbana. D.G. de Planificación; Centro de Publicaciones, Ministerio de Fomento. pp:75-168

Prinz, D. (1986) Tráfico Rodado. Capítulo en Planificación y Configuración Urbana. Gustavo Gili. pp: 96-119

Tema 11. El espacio público y colectivo Lectura Montgomery, C. Capítulo 7: Convivencias. Capítulo en (2023) Ciudad Feliz: Transformar la vida a través del diseño urbano. Capitán Swing pp:150-180

aprox Gehl, J. (2014) La ciudad a la altura de los ojos. En Ciudades para la gente. Ediciones infinito pp:118-192

Tema 12. La sostenibilidad en el proyecto de urbanización Lecturas AAVV (2019) Casos de estudio de la Fase de Adaptación de BREEAM Urbanismo: PRAU Marqués de la Ensenada, Eco-Barrio en Vallecas y Parque Central de Valencia. En Rodríguez Álvarez, J. (ed.) La Evaluación de la Sostenibilidad en la Planificación de las Ciudades. Instituto Tecnológico de Galicia, pp: 166-216

Higueras, E. (2009) El urbanismo bioclimático. En El Reto de la Ciudad Habitable y Sostenible. DAPP, pp: 88-102

Bibliografía complementaria	<p>Textos seleccionados - lecturas complementarias</p> <p>Tema 1. Introducción: teoría y práctica en el urbanismo contemporáneo</p> <p>Busquets, J. Nuevas tendencias en la arquitectura contemporánea. Capítulo en Busquets, J. (2022) <i>Arquitectura Moderna y Ciudad. Una inmersión rápida</i>. PP: 225-253</p> <p>Sánchez de Madariaga, I. (2008) <i>La práctica del urbanismo</i>. En Sánchez de Madariaga, I. <i>Esquinas Inteligentes. La ciudad y el urbanismo moderno</i>. Alianza Editorial pp: 119-156</p> <p>Secchi, B. (2015) <i>La ciudad de los ricos y la ciudad de los pobres</i>. Catarata. Capítulos 8-9, pp: 76-89</p> <p>Tema 2. Herramientas SIG aplicadas al urbanismo -Graser, A. & Peterson, G.N. (2018) <i>QGIS Map Design</i>. Locate Press</p> <p>-Singleton, A. Spielman, S. & Folch, D.C. (2018) <i>Urban Analytics</i>. SAGE Publications</p> <p>Tema 3. El instrumental básico de la ordenación urbanística</p> <p>Decreto 143/2016, do 22 de setembro, polo que se aproba o Regulamento da Lei 2/2016, do 10 de febreiro, do solo de Galicia.</p> <p>Font Arellano, A. (2011) <i>La práctica del planeamiento urbanístico</i>. En Moya González, L. <i>La práctica del Urbanismo</i>. Editorial Síntesis</p> <p>Gallego Jorrete, M. (2015) <i>Reflexión sobre o proceso urbanizador das áreas dinámicas</i>. En Lois, R.C. e Pino, D. <i>A Galicia Urbana</i>. Galaxia</p> <p>Lei 2/2016, do 10 de febreiro, do solo de Galicia</p> <p>Tema 4. La ciudad existente</p> <p>Ajuntament de Barcelona (1996) <i>Barcelona. La Segunda Renovación</i>. Ajuntament de Barcelona</p> <p>Buchanan, C. (1968) <i>Bath a Study in Conservation</i>. HMSO</p> <p>Busquets, J., & Correa, F. (2006). <i>Core Retrofitting. Revitalización Urbana</i>. En <i>Ciudades: X formas: una nueva mirada hacia el proyecto urbanístico</i>. Harvard University. Nicolodi. pp: 244-283</p> <p>Campos Venuti, G. & Oliva, F. (1994) <i>Cincuenta Años de Urbanística en Italia, 1942-1992</i>. BOE</p> <p>Sabaté, J. Corominas, M. Sotoca, A. (2012) <i>Planes muy especiales</i>. Colegio de Arquitectos de Cataluña</p> <p>Ezquiaga Domínguez, J.M. & González Alfaya, L. (2011) <i>Transformaciones urbanas sostenibles</i>. Universidad Internacional Mendéndez Pelayo</p> <p>Fainstein, S. (2001) <i>The City Builders. Property Development in New York and London, 1980-2000</i>. Second Edition, Revised. The University Press of Kansas</p> <p>Solá-Morales, C. & Cadaval, E. (2008) <i>Barcelona, Transformación. Planes y Proyectos</i>. Ajuntament de Barcelona</p> <p>Urban Task Force (1999) <i>Towards an Urban Renaissance. Final Report of the Urban Task Force chaired by Lord Rogers of Riverside</i>. Department of the Environment, Transport and the Environment.</p> <p>Tema 5. De lo urbano a lo rural</p> <p>Busquets, J (1985) <i>La escala intermedia. Nueve planes catalanes</i>. UR nº2</p> <p>Dalda, J. L. Docampo, M. G. & Harguindey, J.G. (2006) <i>Cidade Difusa en Galicia</i>. Xunta de Galicia</p> <p>Dalda, J.L. (1991) <i>La larga fase de aldea</i>. En González-Cebrián, J. DRU 3. <i>Intervención sobre el Medio Rural de Galicia. Una aproximación a su realidad territorial</i>. Universidade da Coruña</p> <p>del Caz Enjuto, R. Gigoso Pérez, P. Saravia Madrigal, M. (2004) <i>Planes parciales residenciales: manual profesional</i>. Junta de Castilla y León</p> <p>Font, A. (2007) <i>La explosión de la ciudad: transformaciones territoriales recientes en las regiones urbanas de la Europa Meridional</i>. Ministerio de Vivienda</p> <p>González-Cebrián, J. & Ferreira Villar, M. (2009) <i>Intervenir sobre el medio rural en Galicia: Una aproximación a su realidad territorial</i>. En González-Cebrián, J. DRU 3. <i>Intervención sobre el Medio Rural de Galicia. Una aproximación a su realidad territorial</i>. Universidade da Coruña</p> <p>López de Lucio, R. (2007) <i>Construir la ciudad en la periferia: criterios de diseño para áreas residenciales sostenibles</i>. Marea Libros</p> <p>Marcinkoski, C. (2016) <i>The city that never was</i>. Princeton Architectural Press</p> <p>Muñoz, F. (2008). <i>Urbanización: paisajes comunes, lugares globales</i>. Gustavo Gili</p> <p>Rodríguez-Tarduchy, M.J. & Altozano García, F. (2014) <i>Función y Diseño. Una aproximación metodológica al proyecto urbano</i>. Cinter Divulgación Técnica.</p> <p>Tema 6. Planeamiento y sostenibilidad</p> <p>BCN Ecología (2021) <i>20 Años de la Agencia de Ecología Urbana de Barcelona</i>. Arquine Bettini, V. (1998) <i>Elementos de Ecología Urbana</i>. Editorial Trotta</p> <p>Fariña Tojo, J., & Naredo, J. M. (2010). <i>Libro blanco de la sostenibilidad en el planeamiento urbanístico español</i>. Guallart, V. (2012) <i>La ciudad autosuficiente. Habitar en la sociedad de la información</i>. RBA</p> <p>Higueras, E. (2006) <i>Urbanismo Bioclimático</i>. Gustavo Gili</p> <p>Higueras, E. (2009) <i>El Reto de la Ciudad Habitable y Sostenible</i>. DAPP</p> <p>Martinez Sarandeses, F. (1982) <i>Arquitectura Vernácula en Pontevedra</i>. Colegio de Arquitectos de Galicia</p> <p>McHarg, I. (1969) <i>Proyectar con la naturaleza</i>. Gustavo Gili</p> <p>Rodríguez Álvarez, J. (ed. 2019) <i>La Evaluación de la Sostenibilidad en la Planificación de las Ciudades</i>. Instituto Tecnológico de Galicia.</p> <p>Rogers, R. & Gumuchdian, P. (2008) <i>Ciudades para un pequeño planeta</i>. Gustavo Gili</p> <p>Terradas, J. (2001) <i>Ecología Urbana</i>. Rubes</p> <p>Tema 7. Infraestructura energética</p> <p>Acebilló, J. (2012). <i>A New Urban Metabolism</i>. ACTAR Publishers.</p> <p>Brown, H. (2014). <i>Next generation infrastructure</i>. Washington, DC: Island Press.</p> <p>Chrysoulakis, N., de Castro, E. A., & Moors, E. J. (Eds.). (2014). <i>Understanding urban metabolism: a tool for urban planning</i>. Routledge.</p> <p>Cody, B. (2017). <i>Form Follows Energy: Using natural forces to maximize performance</i>. Birkhäuser.</p> <p>Dunster, B. (2018) <i>ZEDlife. How to Build a Low-Carbon Society Today</i>. RIBA Publishing</p> <p>García-Germán, J. (Ed.). (2009). <i>De lo mecánico a lo termodinámico: por una definición energética de la arquitectura y del territorio</i>. Gustavo Gili.</p> <p>Grulois, G., Tosi, M. C., & Crosas, C. (2018). <i>Designing Territorial Metabolism: Barcelona, Brussels and Venice</i>. Jovis.</p> <p>Guallart, V. (2014). <i>La ciudad autosuficiente</i>. RBA Libros.</p> <p>Tema.</p>
------------------------------------	---

8 El ciclo del agua Brown, H. (2014). Next generation infrastructure. Washington, DC: Island Press. De Meulder, B. & Shannon, K. eds. (2008) Water Urbanisms Ufo_Urbanism Fascicles OSA SUN Dreiseitl, H. Grau, D. (2009) Recent Waterscapes: Planning, Building and Designing with Water. Birkhäuser, Switzerland Nárdiz, C., & Valeiro, C. (2002). El abastecimiento de agua a La Coruña. El papel del servicio de aguas en la construcción de la ciudad. Palomo, P. J. S. (2003). La planificación verde en las ciudades. Gustavo Gili. Rodríguez-Rojas, M. I. (2017). Guía para la integración de los Sistemas Urbanos de Drenaje Sostenible en el proyecto urbano. Guía para la integración de los sistemas urbanos de drenaje sostenible en el proyecto urbano, 1-127. Santos Vázquez, A. (2017) La gestión del agua y su influencia en la construcción del territorio. Tesis doctoral Universidade da Coruña Swyngedouw, E. (2015). Liquid power: Contested Hydro-Modernities in Twentieth-Century Spain. MIT Press. Tema.9. Movilidad e infraestructura viaria Towns: A study of the long term problems of traffic in urban areas. Routledge. Crowe, S. (1960) The Landscape of Roads. The Architectural Press: London Español-Echaniz, I. M., Álvarez-Sala, D., Fernández-Belmonte, D., & González-del-Piñal-Gómez, C. (2008). La carretera en el paisaje. Criterios para su planificación, trazado y proyecto. Junta de Andalucía Herce Vallejo, M. & Miró Farrerons, J. (2006) El soporte infraestructural de la ciudad. Edicions UPC McCluskey, J. (1979). Road form and townscape. Publication of: Architectural Press Limited. Monzón, A., Cascajo, R., Madrigal, E., & López, C. (2006). Guía práctica para la elaboración e implantación de planes de movilidad urbana sostenible. Madrid: Instituto para la Diversificación y Ahorro de la Energía, IDAE. Nárdiz Ortiz, C. (1992). El territorio y los caminos en Galicia. Planos históricos de la red viaria. Colegio de Ingenieros de Caminos, Canales y Puertos de Galicia/Xunta de Galicia, Colección de Ciencias, Humanidades e Ingeniería. Nebot Beltrán, F. (2019) Primero la Ciudad. La movilidad en Pontevedra 1999-2019. Ayuntamiento de Pontevedra. Sanz, A. & Vega, P. & Mateos, M. (2014) Cuentas ecológicas del transporte en España. Libros en Acción. Shannon, K., & Smets, M. (2010). The landscape of contemporary infrastructure. NAI Publishers. Tonucci, F. (2014) A Cidade dos nenos. Kalandraka VVAA (2003). Road ecology: science and solutions. Island press. Tema 10. Recuperación de la calle como lugar AAVV (2010) La U Urbana. El libro blanco de las calles de Barcelona. Ajuntament de Barcelona. Appleyard, D. (1980). Livable streets: protected neighborhoods?. The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science, 451(1), 106-117 Ayto de Pontevedra (2016) +modelo Pontevedra. Estrategia de desarrollo urbano sostenible e integrado de Pontevedra Buchanan, C. (ed2015). Traffic in Towns: A study of the long term problems of traffic in urban areas. Routledge Gehl, J. (2006) La humanización del espacio urbano. Editorial Reverté. Madrid Jacobs, A. B. (1993). Great streets. Marshall, S. (2004). From streets to patterns. In Streets and Patterns (pp. 235-258). Routledge. McCluskey, J. (1979). Road form and townscape. Publication of: Architectural Press Limited. NACTO., I. (2013). Urban street design guide. Island Press/Center for Resource Economics Newman, O. (1972) Creating Defensible Space. Institute for Community Design Analysis NLA (2019) Future Streets. New London Architecture. Pozueta Echavarrí, J. Lamíquiz Daudén, F. Porto Schettino, M. (2009) La ciudad paseable. CEDEX Prinz, D. (1986) Planificación y configuración urbana. Gustavo Gili Sanz Alduán, A. (2008) Calmar el tráfico. Pasos para una nueva cultura de la movilidad urbana. D.G. de Planificación; Centro de Publicaciones, Ministerio de Fomento. Tema 11. El espacio público y colectivo Auge, M. (1995). Los no lugares. Espacios del anonimato. Una antropología sobre la modernidad. Gedisa. Friedberg, M.P. & Berkeley, E.P. (1970) Play and Interplay. A Manifesto for New Design in Urban Recreational Environment. Macmillan Co. Gehl, J. (2006) La humanización del espacio urbano. Editorial Reverté. Madrid Gehl, J., & Svarre, B. (2013). How to study public life. Island Press. Hurtwood, L. A. O. (1971). Planning for play. Thames & Hudson. Koolhaas, R. (1995) ?The Generic City?. En S,M,L,XL. The Monacelli Press Manzini, E. (2015) Design, When Everybody Designs. An Introduction to Design for Social Innovation. MIT Press Muñoz, F. (2008). Urbanización: paisajes comunes, lugares globales. Gustavo Gili Navés Viñas, F., Solanich, J. P., Argimon, X., Montlló, L. S., & Carol, L. R. (1992). El árbol en jardinería y paisajismo: guía de aplicación para España y países de clima mediterráneo y templado. Omega. Nolasco-Cirugeda, A. Serrano-Estrada, L. & Martí Ciriquián, P. (2014) The Study of Public Space. Bubok. Sennett, R. (2019). Construir y habitar: ética para la ciudad. Anagrama. Spirn, A. W. (1998). The language of landscape. Yale University Press. SWA (2019) Field Guide to Life in Urban Plazas. A Study in New York City. Venturi, R. (1982). Complejidad y contradicción en la arquitectura. Barcelona: Gustavo Gili. Tema 12. La sostenibilidad en el proyecto de urbanización BCN Ecología (2021) 20 Años de la Agencia de Ecología Urbana de Barcelona. Arquine Bettini, V. (1998) Elementos de Ecología Urbana. Editorial Trotta Coyle, M. (2016) Modern Urban Landscapes. Creating Energy-Efficient Designs. Images Publishing Dunster, B. (2018) ZED Life. How to build a Low Carbon Society Today. RIBA Publishing. Fariña Tojo, J. (1998) La ciudad y el

medio natural. Akal Guerra Macho, J.J. (1994) Control Climático en Espacios Abiertos. Evaluación del Proyecto Expo 92. CIEMAT Hernández Partal, S. & de Santiago-Rodríguez, E. (2019) Las sinergias entre la Agenda Urbana Española y otras agendas y estrategias. Ciudad y Territorio Estudios Territoriales. (202) pp:835-846 Higuera, E. (2006) Urbanismo Bioclimático. Gustavo Gili Higuera, E. (2009) El Reto de la Ciudad Habitable y Sostenible. DAPP Hillebrandt, A., Riegler-Floors, P., Rosen, A., & Seggewies, J. K. (2019). Manual of Recycling. In Manual of Recycling. DETAIL. Rodríguez Álvarez, J. (ed. 2019) La Evaluación de la Sostenibilidad en la Planificación de las Ciudades. Instituto Tecnológico de Galicia. Tabb, P.J. (2021) Biophilic Urbanism. Designing Resilient Communities for the Future. Routledge Terradas, J. (2001) Ecología Urbana. Rubes Zeunert, J. (2017) Landscape Architecture and Environmental Sustainability. Creating Positive Change Through Design. Bloomsbury Visual Arts.

Recomendacións

Materias que se recomenda ter cursado previamente

Urbanística 1/630G02018
Urbanística 4/630G02032
Urbanística 3/630G02029
Urbanística 2/630G02024

Materias que se recomenda cursar simultaneamente

Proxectos 8/630G02036

Materias que continúan o temario

Ordenación do Territorio/630G02057
Paisaxe e Hábitat sostible/630G02056
Actuacións Urbanísticas Contemporáneas/630G02060

Observacións

Segundo se recolle nas distintas normativas de aplicación para a docencia universitaria terase en conta a perspectiva de xénero nesta materia

(*A Guía docente é o documento onde se visualiza a proposta académica da UDC. Este documento é público e non se pode modificar, salvo casos excepcionais baixo a revisión do órgano competente dacordo coa normativa vixente que establece o proceso de elaboración de guías